

ღებტ+ ჯგუფის უფლებრივი მდგომარეობის შეფასება საქართველოში

საქართველოს სახალხო დამცველის ოფისი

2022

► შეფასების მიზანი

დოკუმენტის მიზანია, ლგბტ+ ადამიანთა უფლებრივი მდგომარეობისა და პრაქტიკის სიღრმისეული შესწავლა. სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის (სოგი) საფუძველზე დისკრიმინაციისა და ჰომო/ტრანსფობიურ დანაშაულთან დაკავშირებული საკანონმდებლო გარემოს, მათი განხორციელებისა და მონიტორინგის ინსტრუმენტების ეფექტიანობის ანალიზი, შეფასება და სათანადო რეკომენდაციების შემუშავება საკანონმდებლო ჩარჩოსა და დე-ფაქტო მდგომარეობებს შორის განსხვავების შემცირების მიზნით.

► შეფასების მეთოდოლოგია

ეროვნული კანონმდებლობა

- საქართველოს კონსტიტუცია
- საქართველოს კანონი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ
- საქართველოს კანონი გენდერული თანასწორობის შესახებ
- საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი
- საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი
- საქართველოს შრომის კოდექსი
- საქართველოს კანონი საჯარო სამსახურის შესახებ
- საქართველოს კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ
- საქართველოს კანონი პაციენტის უფლებების შესახებ
- საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ
- საქართველოს კანონი უმაღლესი განათლების შესახებ
- სხვა რელევანტური კანონი ან კანონქვემდებარე აქტები

პოლიტიკის დოკუმენტები

- საქართველოს მთავრობის ადამიანის უფლებათა დაცვის სტრატეგია (2014-2020 წლებისთვის)
- საქართველოს სამთავრობო სამოქმედო გეგმები (სამთავრობო სამოქმედო გეგმები 2014 წლიდან 2020-მდე)
- საქართველოს დედათა და ახალშობილთა ჯანმრთელობის ხელშეწყობის 2017-2030 წლების ეროვნული სტრატეგია და მისი განხორციელების 2017-2019 წლების სამოქმედო გეგმა
- საქართველოს პარლამენტის გენდერული თანასწორობის მუდმივმოქმედი საბჭოს სამოქმედო გეგმა 2018-2020 წლებისთვის
- სხვა თემატური სამოქმედო გეგმები, სტრატეგიები და პროგრამები

დისკრიმინაციის აკრძალვა და თანასწორობის პრინციპი

დადებითი ტენდენციები:

- დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრვის შესახებ კანონმდებლობის გაუმჯობესება
- თანასწორობის უზრუნველყოფი პოლიტიკის დოკუმენტებში ლგბტ+ სენსიტიური ინდიკატორების ასახვა

არსებული გამოწვევები:

- პოლიტიკური ჰომოფობია და სიძულვილის ენის რეგულირების პრობლემატიკა
- ტრანს* ადამიანთა გენდერის სამართლებრივი აღიარების პროცედურების დაურეგულირებლობა
- თანასწორობის შესახებ განათლების, ადვოკატირებისა და ცნობიერების ამაღლების კამპანიების სისუსტე

► სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულები

დადებითი ტენდენციები:

- სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის ნიშნით ჩადენილ დანაშაულთა ბრძოლის პოლიტიკა არსებითად გაუმჯობესება სახელმწიფო უწყებების მხრიდან დანაშაულთა მიმართ რეაგირების ხარისხის ამაღლების კუთხით
- საქსტატს, სამართალდამცავი უწყებებისა და სასამართლოს შორის ერთიანი სტატისტიკის წარმოების დაწყება (2020)
- 2018 წლის ცვლილებებით საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსს დაემატა VII თავი, რომელმაც გააფართოვა მოწმისა და დაზარალებულის კოორდინატორის უფლება-მოვალეობები

არსებული გამოწვევები:

- სიძულვილით მოტივირებულ ინციდენტთა შესახებ სტატისტიკის წარმოების კუთხით არსებული პრობლემა
- სამართალდამცავი უწყებებისადმი მიმართვიანობის სიმცირე და მათ მიმართ დაბალ ნდობა (ნდობას ამცირებს საზოგადოებისათვის მნიშვნელოვან საქმეებზე განხორციელებული სუსტი რეაგირება ან რეაგირების არარსებობა)
- სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულთა მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების ერთიანი და ინტერუწყებრივი მიდგომის არარსებობა
- მოწმისა და დაზარალებულის კოორდინატორების სტატუსისა და რაოდენობის სიმცირე

▶ შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლების

არსებული გამოწვევები:

- ლგბტ+ ჯგუფის წევრების შეზღუდული უფლება შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლების განხორციელებაზე
- ჰომოფობიისა და ტრანსფობიის წინააღმდეგ ბრძოლის საერთაშორისო დღეს მშვიდობიანი შეკრების ხელშეშლაზე არაეფექტიანი რეაგირება, მათ შორის, 2021 წლის 5-6 ივლისს განხორციელებული ძალადობის არაღკვეთა და უშუალო დამნაშავეთა მიმართ შესაბამისი სამართლებრივი რეაგირების არარსებობა
- ძალადობრივი ჯგუფების მობილიზების პრობლემის უგულებელყოფა და ძალადობის პრევენციაზე ორიენტირებული სახელმწიფოებრივი პოლიტიკის არარსებობა
- მსხვერპლთა გამოცდილების უგულებელყოფა და ძალადობის დაგმობაზე მიმართული საჯარო პოლიტიკის არარსებობა
- დაუსჯელობის სინდრომის გაძლიერება

▶ განათლების უფლება

დადებითი ტენდენციები:

- სასკოლო სახელმძღვანელოების გენდერული მგრძობიარე შინაარსის უზრუნველყოფისკენ გადადგმული ნაბიჯები
- სასკოლო სივრცეებში ბულინგის აღმოფხვრისკენ გადადგმული ნაბიჯები

არსებული გამოწვევები:

- ადამიანის სექსუალობის შესახებ მოზარდების ცოდნა კვლავ მწირია, მოსწავლეები და მოზარდები არ ფლობენ სრულყოფილ ინფორმაციას თავიანთ სხეულზე, ურთიერთობებზე, რეპროდუქციულ ჯანმრთელობასა და სექსუალობაზე
- სექსუალურ შევიწროებისა და დისკრიმინაციის აკრძალვასთან დაკავშირებით შიდა რეგულირებები და მექანიზმები საგანმანათლებლო დაწესებულებების მხოლოდ ნაწილის აქვს ამუშავებული ეთიკის კოდექსებითა და შინაგანაწესებით, თუმცა არსებობს დისკრიმინაციის ისეთი შემთხვევებიც, რომელთა იდენტიფიცირება არსებით სირთულეს წარმოადგენს მისი შეფარული ხასიათის გამო.

შრომითი უფლებები

დადებითი ტენდენციები:

- შრომის სამართლის კანონმდებლობის რეფორმა (2020)

არსებული გამოწვევები:

- საქართველოს რეალობაში ლგბტ+ ჯგუფის წარმომადგენელ ახალგაზრდებს ქვეყანაში არსებული სოციალური კრიზისიდან და სიღარიბის მაღალი მაჩვენებლებიდან გამომდინარე ხშირად უწევთ არჩევანი გააკეთონ განათლებასა და დასაქმებას შორის. ასეთი არჩევანის წინაშე განსაკუთრებულად ხშირად დგანან ის ახალგაზრდა თემის წევრები, რომლებსაც არ აქვთ ოჯახის მხრიდან მხარდაჭერა და ვერ სარგებლობენ მათი მხრიდან ფინანსური დახმარებით.
- სახელმწიფომ უნდა მიიღოს ზომები არაფორმალურ ეკონომიკაში ჩართული ახალგაზრდების ფორმალურში „გადმოყვანის“ გზით და შექმნას ახალგაზრდების დასაქმებისათვის საჭირო უნარებისა და ცოდნის გაზრდის ხელშეწყობისათვის შესაბამისი პირობები.

► ჯანმრთელობის უფლება

არსებული გამოწვევები:

„ჯანმრთელობის სოციალური დეტერმინანტების იგნორირების შედეგად მიღებულ სისტემურ ზიანთან გამკლავების ტვირთი ინდივიდებს დააწვათ. [ინდივიდები მასთან გასამკლავებლად] ფსიქიკური ჯანმრთელობის სექტორს მიმართავენ, თუმცა, ამ სექტორს არ ჰყოფნის ადეკვატური რესურსები და შესაბამისი მიდგომები რათა ამ კოლექტიურ [სახელმწიფოებრივ და სოციალურ] ჩავარდნას გაუმკლავდეს.“

გაეროს სპეციალური მომხსენებელი

- ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემებთან ბრძოლა საჭიროებს მის მიზეზების იდენტიფიცირებასა და გაცნობიერებას, რაც გულისხმობს დაკვირვებას ადამიანთა არსებულ სტრესორებსა და სოციალურ გარემოზე. ფიზიკური და მენტალური ჯანმრთელობის შესახებ გაეროს სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში მიუთითებს, რომ ფსიქიკურ ჯანმრთელობასთან მიმართებით ჯერ კიდევ ინდივიდუალური, კაუზალური მოდელი გამოიყენება, რაც ნიშნავს იმას, რომ ინტერვენციები ფოკუსირდება იმწუთიერ პრობლემაზე და ინდივიდუალურ ქცევით ფაქტორებზე, და არ ახდენს საფუძვლემდებარე სტრუქტურული გარემო-პირობების გამოწვევის წინაშე დაყენებას.

► ჯანმრთელობის უფლება

არსებული გამოწვევები:

- საქართველოს სახალხო დამცველმა საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს 2020 წელს ზოგადი წინადადებით მიმართა ტრანსსპეციფიური სამედიცინო მომსახურების კლინიკური პრაქტიკის ეროვნული რეკომენდაციებისა (გაიდლაინების) და კლინიკური მდგომარეობის მართვის სახელმწიფო სტანდარტების (პროტოკოლების) შემუშავების შესახებ.
- ზოგადი წინადადებით სახალხო დამცველმა ასევე მოუწოდა სამინისტროს შეიქმნას სამუშაო ჯგუფი, რომელიც შეიმუშავებს ტრანსსპეციფიური სამედიცინო პროცედურების კლინიკური პრაქტიკის ეროვნულ რეკომენდაციას (გაიდლაინი) და კლინიკური მდგომარეობის მართვის სახელმწიფო სტანდარტს (პროტოკოლი).
- თუმცა, როგორც წინამდებარე კვლევის ფარგლებში ჩატარებული ფოკუს ჯგუფში მონაწილეებისგან მოპოვებული ინფორმაციით ირკვევა, მიუხედავად იმისა, რომ სამინისტრომ მიიღო აღნიშნული წინადადება, სამუშაო ჯგუფი ჯერაც არ არის შექმნილი და შესაბამისად, ტრანსსპეციფიკური ჯანდაცვის უზრუნველსაყოფად შესაბამისი პროტოკოლებისა და სახელმძღვანელო დოკუმენტების შემუშავებაზე მუშაობაც არ დაწყებულა.

► რეკომენდაციები

საქართველოს მთავრობამ:

- მიიღოს შესაბამისი ზომები ლგბტ+ ჯგუფის მიმართ საზოგადოებაში არსებული ნეგატიური დამოკიდებულებების, სტიგმისა და წინასწარგანწყობების აღმოსაფხვრელად. აღნიშნული ზომები უნდა ეფუძნებოდეს არსებული დამოკიდებულებების მიზეზების შესწავლას და მათი გავლენის ანალიზს როგორც ლგბტ+ ჯგუფზე, ისე მთლიანად საზოგადოებაზე. თანასწორობაზე ორიენტირებულმა საგანმანათლებლო პოლიტიკამ უნდა უზრუნველყოს ფორმალურ და არაფორმალურ საგანმანათლებლო სივრცეებში აღნიშნული საკითხების აქტიური შეტანა, როგორც სამოქალაქო განათლების სწავლების, ისე ადამიანის სექსუალობის შესახებ განათლების შესაბამის კურიკულუმებში.
- გენდერული თანასწორობის ეროვნულმა სამთავრობო მექანიზმმა - გენდერული თანასწორობის, ქალთა მიმართ ძალადობის და ოჯახში ძალადობის საკითხებზე მომუშავე უწყებათაშორისმა კომისიამ უნდა უზრუნველყოს ლგბტ+ ჯგუფის უფლებებზე და დისკრიმინაციის შემცირებაზე საკონსულტაციო ჯგუფის შექმნა, რომელიც ხელს შეუწყობს კომისიაში შემავალი უწყებების მიერ ლგბტ+ საკითხების გენდერული თანასწორობისა და ინტერსექციური დისკრიმინაციის აღმოფხვრის ფართე მიზნის ნაწილად დანახვას და შესაბამისი ზომების მიღებას.

რეკომენდაციები

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრომ და პროკურატურამ:

- საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს, საქართველოს პროკურატურის, უზენაესი სასამართლოსა და საქსტატის მიერ შემუშავებული სტატისტიკის წარმოებისა და გამოქვეყნების პროცედურა უნდა დაიხვეწოს, რათა სტატისტიკაში შესაძლებელი იყოს კონკრეტული ნიშნით ჩადენილი დანაშაულის შესახებ ისეთი ინფორმაციის მიღება, რომელიც შეეხება დამნაშავისა და მსხვერპლის დემოგრაფიულ მონაცემებს, მათ შორის კავშირს, რაც პრევენციული ფუნქციის დაგეგმვისათვის არსებითად მნიშვნელოვანია.
- გააძლიერონ მუშაობა სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულთა მსხვერპლების დაცვისა და დახმარების სერვისების განვითარებაზე. სერვისები უნდა იყოს სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებული, გეოგრაფიულად მისაწვდომი და მსხვერპლის ინდივიდუალურ საჭიროებებზე მორგებული.
- ჯეროვანი გულისხმიერების სტანდარტის სრული დაცვით მოახდინოს ლგბტ+ პირთა მიმართ ნებისმიერი ძალადობისა და ძალადობის საფრთხის პრევენცია, ძალადობის ფაქტების გამჭვირვალე და მიუკერძოებელი გამოძიება, დამნაშავეთა დასჯა და მსხვერპლთა უფლებადდგენა. აღნიშნული პირველ რიგში გულისხმობს დაუსჯელობის სინდრომის არმოფხვრასა და სიძულვილის ენისა და ძალადობისკენ საჯაროდ მოწოდებაზე შესაბამისი მყისიერი და ეფექტური სამართლებრივი ზომების მიღებას.
- უზურუნველყონ 5-6 ივლისს მომხდარი ფართომასშტაბიანი ძალადობრივ ქმედებაზე სათანადო რეაგირება, რაც გულისხმობს ძალადობის ორგანიზებისა და ძალადობისკენ საჯაროდ მოწოდების ფაქტზე შესაბამისი და მყისიერი სამართლებრივი ზომების მიღებას, სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყების გზით.
- უზურუნველყოს ერთი და იმავე სქესის პარტნიორთა შორის ჩადენილი დანაშაულის სიმწვავის, მისი იდენტიფიცირებისა და რეგულირების საჭიროების აღიარება, რათა მსხვერპლისათვის სათანადო დაცვის მექანიზმები იქნას შეთავაზებული მის საჭიროებაზე დაყრდნობით და უზურუნველყოფილი იქნას შესაბამისი პრევენციული ზომების მიღება სათემო ორგანიზაციებთან მჭიდრო თანამშრომლობის გზით.

რეკომენდაციები

საქართველოს იუსტიციის სამინისტრომ:

- რელევანტურ სახელმწიფო უწყებებთან და არასამთავრობო/სათემო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით უნდა უზრუნველყოს, ადამიანის თვითიდეტიფიკაციაზე დაფუძნებული გენდერის სამართლებრივი აღიარების დროული და გამჭვირვალე ადმინისტრაციული მექანიზმების შექმნა და ამუშავება, რაც გულისხმობს, აღიარებისთვის დღეს დადგენილი დისკრიმინაციული მოთხოვნების სრულ გაუქმებას.

საქართველოს განათლების სამინისტრომ:

- გააძლიეროს ფორმალურ და არაფორმალურ საგანმანათლებლო სივრცეებში ადამიანის სექსუალობის შესახებ ყოვლისმომცველი განათლების ინკლუზია, რისთვისაც აუცილებელია საზოგადოების/მშობლების მუდმივი ინფორმირება სექსუალობის შესახებ განათლების საჭიროებისა და მისი სასიცოცხლო მნიშვნელობის შესახებ, რაც ასევე გულისხმობს, დეზინფორმაციის მონიტორინგსა და ანტი-გენდერული ჯგუფების მხრიდან მცდარი ინფორმაციის გავრცელების პრევენციას.
- მიიღოს ყველა ზომა, რათა გახადოს სკოლები და სხვა საგანმანათლებლო სივრცეები უსაფრთხო ლგბტ+ მოსწავლეებისა და სტუდენტებისთვის, აღნიშნული გულისხმობს მასწავლებლებისა და სკოლის ადმინისტრაციისათვის მუდმივი და პერმანენტული საგანმანათლებლო ტრენინგებსა და სემინარებში მონაწილეობის უზრუნველყოფას, რომელიც კონკრეტულად სოგი-სა და გენდერული გამოხატვის საფუძველზე დისკრიმინაციისა და არასახარბიელო მოპყრობის პრევენციის აუცილებლობის საკითხებს დაეთმობა.
- უზრუნველყოს COVID-19-ით გამოწვეული პანდემიის შედეგების შემსუბუქება განათლების უფლების განხორციელებაზე, რაც გულისხმობს მოწყვლადი ჯგუფების საჭიროებების მოკვლევასა და მათთვის შესაბამისი მხარდაჭერის პროგრამების ამუშავებას, მათ შორის, სწავლის გადასახადის შემსუბუქების გზით. გარდა აღნიშნულისა, კრიტიკული მნიშვნელობა აქვს სახელმწიფომ უზრუნველყოს წვდომა ინტერნეტსა და საინფორმაციო ტექნოლოგიებზე, რათა სტუდენტებსა და მოსწავლეებს სხვებთან თანაბრად შეეძლოთ საგანმანათლებლო პროცესში ჩართვა და არ მოხდეს მათი ექსკლუზია სოციალური სტატუსის გამო.

► რეკომენდაციები

საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრომ:

- უზრუნველყოს შრომით ბაზარზე ახალგაზრდებისა და სტუდენტებისათვის არსებული მაკრო და მიკრო (მათ შორის, ჰომოფობიური გარემო) ბარიერების შესწავლა, რათა შესაბამისი პროგრამებითა და პოლიტიკებით უპასუხოს არსებულ გამოწვევებს და ხელი შეუწყოს ახალგაზრდების ტრანზიციას სასკოლო/საუნივერსიტეტო განათლებიდან ღირსეულ შრომაში.
- უზრუნველყოს პანდემიით გამოწვეული კრიზისის დასაძლევად შესაბამისი სოციალური მექანიზმების ამუშავება, რომელიც საშუალებას მისცემს ლგბტ+ ადამიანებსა და მათ შინამეურნეობებს მიიღონ შესაბამისი დახმარება, განსაკუთრებით იმ ოჯახებმა, რომლებმაც პანდემიის შედეგად დაკარგეს სამუშაო ადგილი და შესაბამისად შემოსავლის გარეშე დარჩნენ.
- საქართველოს სახალხო დამცველის ზოგადი წინადადების შესაბამისად, უზრუნველყოს ტრანსსპეციფიკურ ჯანდაცვასთან დაკავშირებით შესაბამისი სამუშაო ჯგუფის ამუშავება. სამინისტრომ მყისიერად უნდა დაიწყოს მუშაობა ტრანსსპეციფიკური ჯანდაცვის სახელმძღვანელო დოკუმენტებისა და პროტოკოლების შექმნაზე, რათა ტრანს ადამიანთა საჭიროებების გათვალისწინება მოხდეს.
- მიიღოს შესაბამისი ზომები ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრიორეტიზაციისთვის ქვეყანაში, რაც ასევე გულისხმობს, მედიკამენტებზე მისაწვდომობის უზრუნველყოფას, ფასის კონტროლის გზით.

რეკომენდაციები

საქართველოს პარლამენტმა

- უზრუნველყოს შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის კონვენციებითა და ევროკავშირის დირექტივებით დადგენილი ვალდებულებების ეფექტური განხორციელების ხელშეწყობა პრაქტიკაში და საქართველოს მთავრობის საქმიანობაზე საზედამხედველო მანდატის ფარგლებში განხორცილოს მის მიერ მიღებული ზომების ეფექტური მონიტორინგი.
- საქართველოს გენდერული თანასწორობის საპარლამენტო საბჭომ, საქართველოს პარლამენტის რელევანტურ კომიტეტთა მონაწილეობით უნდა უზრუნველყოს ლგბტ+ პირთა მიმართ შრომით ურთიერთობაში არსებული დისკრიმინაციული პრაქტიკის ანალიზი/თემატური მოკვლევა, რათა დაიგეგმოს შესაბამისი პოლიტიკის ცვლილებები და საკანონმდებლო ინიციატივები ყველა იმ ბარიერის აღმოსაფხვრელად, რაც ხელს უშლით ლგბტ+ პირებს დასაქმებისა და ღირსეულ შრომით ურთიერთობაში ჩართვისგან.
- პარლამენტის ჯანდაცვისა და ადამიანის უფლებათა კომიტეტთან ერთად უნდა უზრუნველყონ შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებების მომზადება/ინიცირება, რაც უზრუნველყოფს სამედიცინო დაწესებულებებში ხარისხის მონიტორინგის გამჭვირვალე და ეფექტური მექანიზმების ამუშავებას, რაც საშუალებას მისცემს მოქალაქეებს, მათ შორის, ლგბტ+ ადამიანებს, შეძლონ დარღვეული უფლება აღიდგინონ.
- უზრუნველყოს უსახლკარო პირის ცნების შემუშავება. აღნიშნულ პროცესში მან უნდა გაითვალისწინოს უსახლკარობის სტრუქტურული განზომილებები (ფიზიკური, სამართლებრივი და სოციალური). საერთაშორისო სტანდარტებისა და კარგი პრაქტიკის გათვალისწინებით, ეს ნიშნავს, რომ უსახლკარო პირის ცნება არ უნდა მოიცავდეს მხოლოდ ქერის გარეშე მცხოვრებ ჯგუფებს. შესაბამისად, არასათანადო საცხოვრებელში მცხოვრები ადამიანები არ უნდა დარჩნენ უსახლკარობის განმარტების მიღმა.

► **მადლობა ყურადღებისთვის!**